Ressenya

Monferrer Palmer, Aina (2019). *Vicent Andrés Estellés i la literatura a l'aula. Anàlisi d'estil i propostes didàctiques*. Institució Alfons el Magnànim

Sergio Trigueros Navarro
Universitat Jaume I¹
navarros@uji.es

Rebut: 20 de març del 2020

Acceptat: 30 de juny del 2020

Existeix una paradoxa respecte de l'ús de la poesia com a eina per ensenyar llengües a l'aula. Tot i que es tracta d'un gènere molt assequible per a treballar a classe, tant per la seua brevetat com per la seua unitat de significat, existeix un refús generalitzat a la poesia per part dels estudiants, els quals la troben un gènere abstracte i inaccessible. Enfront d'aquest estat, l'autora del llibre ens proposa donar una nova oportunitat al gènere de la lírica. Ella és Aina Monferrer-Palmer, doctora en Filologia i Cultures Europees per la Universitat Jaume I de Castelló. L'obra que ressenyarem és el resultat de la seua tesi doctoral, titulada “Estudi lingüístic, literari i textual de la poesia de Vicent Andrés Estellés en un marc d'interessos traductològics i didàctics”. Actualment exerceix com a professora a l'Escola Oficial d'Idiomes de Castelló i també com a professora associada a la Universitat Jaume I, i en el curs 2015-2016 fou lectora de català a la Universitat Estatal de São Paulo. A través de la seua tasca docent ha pogut constatar el potencial de la poesia, concretament d'Estellés, com a eina didàctica a l'aula de català.

El llibre està dirigit tant als estudiosos del poeta valencià com als professors que vulguen treballar la llengua mitjançant la poesia. Tant els uns com els altres es trobaran amb un volum que dedica una primera part a l'anàlisi minuciosa de l'estil d'Estellés, seguida d'una segona part en què es mostren diverses activitats amb què l'autora l'ha treballada a l'aula, a partir del coneixement en detall sobre l'obra completa. Per tant, per començar, farem una síntesi sobre les conclusions que la investigadora ha extret del treball de l'escriptor. Duu a terme l'anàlisi de l'idiome literari del poeta de Burjassot a partir d'una metodologia que combina la lingüística de corpus, un estudi de caràcter quantitatiu, junt amb la pragmaestilística, que consisteix en una reflexió qualitativa sobre l'estil de l'autor. Així, a partir de les dades recopilades a través del programari Word Smith Tools (versió 3.0) i el paquet d'eines cedit per IVITRA (Institut Virtual de la Traducció), de la Universitat d'Alacant, Monferrer-Palmer extrau les seues pròpies conclusions i elabora un mapa acurat sobre l'idiome estellesià.

Entre altres aspectes, destaquen l'ús de l'antropònim *Vicent*, una presència constant que interpreta com un joc amb el jo poètic; la freqüència d'aparició de topònims, els quals palesen el compromís de l'escriptor amb el País Valencià; l'adjectivació repleta de qualificatius, que són una mostra de la seua creativitat («aire cereal», «vegetals tendreses», «pedregosa llengua», «olor groga»); les estructures col·locacionals d'influència ausiasmarquiana (*fondo + de-*

¹ Aquesta activitat s'ha realitzat amb l'ajuda econòmica de la Universitat Jaume I (PREDOC/2017/43)

lit, el senyal *amor*, *amor*, i les estructures *Jo sóc aquell que em dic* i *Així com cell qui*), que fan d'Estellés el millor poeta valencià des de March; l'elevat nombre de substantius vinculats al cos, els elements naturals i humans, els conceptes, el temps i l'espai, que confirmen els eixos principals de la temàtica estellesiana (quotidianitat, passió, reivindicació política i patriòtica), i la presència d'interjeccions, rutines conversacionals i insults, amb què Monferrer-Palmer tracta de trencar amb la visió de la poesia com un gènere únicament formal i poc accessible per a l'aprofitament didàctic.

L'autora d'aquest llibre es proposa tombar alguns prejudicis i clixés, i ho aconsegueix. El resultat del treball ha contrastat quantitativament els estudis realitzats al voltant d'Estellés al llarg dels anys, entre els quals destaquen els de Ferran Carbó (*Com un vers mai no escrit. La poesia de Vicent Andrés Estellés en els anys cinquanta*) i Vicent Salvador (*El gest poètic. Cap a una teoria del poema*), i ha permés aprofundir en l'estil del poeta de Burjassot. A més, Monferrer-Palmer, com a figura especialista en l'obra d'Estellés, comprén la dificultat d'escapar dels clixés que envolten la seua poesia i es proposa, amb la seua publicació, facilitar als docents una visió més completa de la seua extensa obra. Finalment, en la segona part del llibre ofereix exemples sobre les seues aplicacions didàctiques a l'aula. Així, a partir de la seua experiència com a docent en diversos nivells (ESO, batxillerat, universitat, formació d'adults i com a llengua estrangera), suggereix activitats que han estat dissenyades atenent propostes d'innovació docent.

Els professors de català interessats a treballar llengua i literatura des d'un angle estimulants trobaran en les suggerències de Monferrer-Palmer un mar de possibilitats. Per començar, la professora proposa un seguit d'activitats que tenen com a eix comú l'enfocament sobre les geografies literàries. Per una banda, el lector trobarà en el llibre dues rutes literàries, una localitzada a València i l'altra a Castelló, amb una guia per connectar la literatura amb el territori. Per una altra banda, i d'una manera menys tradicional, l'autora fa el salt a les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) i ens mostra un exemple de geografia literària en línia. A través d'un blog compartit entre tres centres d'ESO de diferents localitats, ens ofereix una seqüència didàctica que fomenta l'intercanvi de coneixements entre alumnes de diversos centres, units per un eix comú: el *Mural del País Valencià* d'Estellés.

A l'ús de les TIC s'hi afegeixen altres suggeriments vinculats amb el tractament integrat de llengua i contingut (TILC), i amb activitats multidisciplinàries en què dibuix, música i poesia entren en col·laboració per a estimular l'aprenentatge. Però, si hem de destacar alguna de les propostes, és l'aposta de Monferrer pel tractament integrat de llengües (TIL) o multilingüisme, la qual posà en pràctica durant una estada d'investigació a la Universitat de Cambridge. L'activitat consisteix a retraduir un poema d'Estellés, una tasca que ajuda a fixar estructures sintàctiques i gramaticals mitjançant la comparació de diferents llengües. Si bé la mateixa autora admet el caràcter tradicional d'aquest tipus de pràctica, considera que l'estigma al voltant de la traducció com a eina didàctica ha de remetre pel seu potencial, un fet que és compartit pel MECR, que la considera la cinquena habilitat, tot i que amb el nom de *mediació*. Els resultats de l'activitat, compartits en les pàgines del llibre, són una garantia del potencial didàctic de la traducció en l'aula d'L2 o L3.

Les activitats que es proposen en aquest llibre aposten per la importància de l'educació discursiva a l'aula per tal de preparar els estudiants per ser lectors crítics tant de textos periodístics com literaris, a través de la lectura i l'estudi d'elements expressius en textos reals i no d'elements isolats i textos prefabricats. Comptat i debatut, cal que la dimensió cultural i literària de la llengua siga vista com una aliada en l'ensenyament de llengües i en benefici de l'explicació de la norma més microtextual, fet que passa necessàriament per trencar amb la idea que les explicacions més enllà de la norma aïllada són les úniques útils per a l'aprenentatge d'una llengua. Aina Monferrer aporta amb el seu llibre raons de pes per a reconciliar l'alumnat amb la poesia i, afegiríem, animar els docents de llengües a desterrar vells prejudicis.